

Postmodernizmin Uluslararası Göç Çalışmalarına Etkisi

Esra SAĞLAM*

Geliş Tarihi (Received): 04.04.2024 - Kabul Tarihi (Accepted): 20.11.2024

DOI: 10.26745/ahbvuibfd.1464383

Öz

Bu çalışma, postmodernist bilim anlayışının; yöntemsel, kuramsal ve kavramsal tercihler bağlamında uluslararası göç çalışmaları alanındaki etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, öncelikle temel savları bağlamında postmodernizm ele alınmakta, ardından dünyada ve ülkemizde göç alanında yürütülen sosyal bilim araştırmalarının tarihsel seyrine değinilmektedir. Araştırmanın ana probleminin ele alındığı sonraki bölümde ise, göç çalışmalarının postmodernist yaklaşımdan epistemolojik, kuramsal, metodolojik ve kavramsal bağlamda nasıl etkilendiği anlaşılmasına çalışılmakta ve göç literatüründe dönüm noktalarını teşkil eden temel çalışma ve yaklaşımlar ile çok yönlü bibliyometrik araştırmaların bulguları temelinde bu etkilerin izleri sürülmektedir. Araştırma sonucunda; son dönem göç çalışmalarında postmodernist iddiaların önemli etkiler doğurduğu; göçe ilişkin kavramları belirgin ölçüde dönüştürdüğü; evrensel göç ve göçmen tanımlarından zaman ve mekan bağımlı tanım ve gerçekliklere yöneldiği; kuramsal bağlamda göze çarpan bir eleştiri dalgası başlattığı; göçe ilişkin söylem, tanım ve politikaların ardında yatan güç ilişkilerini deşifre eden çalışmalara ilham verdiği ve seçilen temalar ve yöntemsel tercihler açısından nitel ve kültürel bir dönüşüme neden olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modernizm, Postmodernizm, Göç Çalışmaları, Pozitivist Metodoloji.

The Reflections of Postmodernism on International Migration Studies

Abstract

This study aims to understand the effects of the postmodernist understanding of science in the field of international migration studies in the context of methodological, theoretical and conceptual preferences. In this context, the first section discusses postmodernism in the context of its basic arguments, followed by the historical course of social science research in the field of migration in the world and in our country. Later, by addressing the main problem of the research, it is tried to be understood how migration studies have been affected by the postmodernist approach in epistemological, theoretical, methodological and conceptual terms. Moreover, on the basis of the findings of the main studies and approaches that constitute the turning points in the migration literature and the findings of multifaceted bibliometric studies, these effects are traced back. According to the results of the research, postmodernist arguments have significant effects on recent migration studies; significantly transformed the concepts of migration; shifted from universal definitions of migration and migrants to time and space dependent realities; initiated a wave of criticism in the theoretical context; inspired studies that decipher the power relations behind the discourses, definitions and policies related to migration; and caused a qualitative and cultural turn in terms of the topics and methodological preferences chosen.

Keywords: Modernism, Postmodernism, Migration Studies, Positivist Methodology.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, esra.saglam@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5633-5366.

Giriş

Bu çalışma, postmodernist bilim anlayışının uluslararası göç çalışmaları alanındaki çeşitli etkilerini düşünmeye davet etmektedir. Son zamanlarda göç çalışmaları alanı, kullanılan kavram-kuram setleri ve yöntemsel eğilimler kapsamında çok yönlü meydan okumalarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu dönüşümde, modernizme bir tepki olarak doğan ve ampirik, rasyonalist ve pozitivist bilme biçimlerine direnen postmodernizmin belirleyici etkisinden bahsetmek mümkündür. Özellikle çoklu ve öznel gerçekliklere yönelik artan postmodernist vurgu, sosyal bilimleri temelden etkilemiştir. Artık toplumsal olan, açıklanmak yerine yorumlanabilecek bir bilgi evrenini ifade etmekte ve her yönüyle anlaşılabilir ve genellenebilir modern hakikat yaklaşımı, hayatın karmaşık gerçekliği karşısında mağlup olmuş görünmektedir.

Postmodernizmde, iletişim ve temsili yorumun merkezine yerleştirilerek, her türden genelleme ve bilgi üretme etkinliğine şüphe ile yaklaşan bir kanat mevcuttur. Buna karşın modern bilim anlayışında belirli revizyonlar yoluyla modern bilimin problemleri taraflarını onarmayı hedefleyen bir postmodernist yaklaşımdan da bahsetmek mümkündür. Bu çalışmada, literatürde olumlu postmodernizm olarak isimlendirilen ikinci yaklaşım temel alınmakta olup, söz konusu revizyonist düşünce tarzının, yöntemsel, kuramsal ve kavramsal tercihler bağlamında, göç çalışmaları üzerinde ne türden etkiler oluşturduğuna odaklanmak hedeflenmektedir. Bu minvalde, öncelikle dünyada ve ülkemizde göç alanında yürütülen sosyal bilim araştırmalarına değinilmekte; modern manada ilk göç çalışmalarının tarihlendiği 20. yüzyıldan başlayarak söz konusu araştırmaların günümüze değin; kavramlara biçilen roller, ele alınan temalar, disiplinler arası etkileşim, araştırma yaklaşımları ve geçirdikleri dönüşümler bağlamında nasıl şekillendiği anlaşılmasına çalışılmaktadır. Devamında, çalışmanın ana problemi çeşitli uzanımları minvalinde ele alınmaktadır: Postmodernizmin temel savları hesaba katıldığında, göç çalışmaları bu yaklaşımdan epistemolojik, kuramsal, metodolojik ve kavramsal bağlamda nasıl etkilenmiştir? Alan yazın incelendiğinde bu etkilerinin izlerine rastlamak mümkün müdür? Söz konusu sorular, göç literatüründe dönüm noktalarını teşkil eden temel çalışma ve yaklaşımlar ile son dönemlerde artış gösteren bibliyometrik araştırmaların bulguları temelinde tartışılmaktadır. Bahsedilen araştırma problemi temelinde bu çalışmanın temel argümanı, postmodernizmin göç çalışmaları alanını paradigmatik şekilde dönüştürdüğü ve yöntem seçiminden kuramsal yaklaşımlara ve ana kavramlara yüklenen anlama kadar çok boyutlu etkilerde bulunduğu yönündedir. Çalışma ile literatüre sunulabilecek temel katkılar ise şunlardır: Postmodernizmin yarattığı sonuçların göç çalışmaları için ifade ettiği anlamın ortaya çıkarılması ve alan yazının karakterinde yaşanan bu büyük dönüşüme ilişkin farkındalık yaratılması araştırmanın önemli bir amacıdır. Ayrıca çalışma, göç araştırmacılarına alanın maruz kaldığı etkilere dair tarihi bir

perspektif sunarak katkı sağlamayı hedeflemekte ve bu disipline daha geniş manzaradan bakmayı önermektedir. Son dönemde yoğunlaşıl原因 temalar, metodolojik tercihler ve başvuru kavram ve kuram örüntülerini düşünsel temelleri bağlamında ortaya koymak araştırmacılar için günümüz çalışmalarını anlamlandırmak ve gelecekteki çalışma alanlarının belirlenmesi açısından önemlidir. Bunun yanında, bu alanda derinlemesine çalışma yürütmek isteyen araştırmacıların çalışmalarını postmodernist etkiler ve epistemolojik kabullerin farkındalığında organize etmesi ve araştırma alanında yaşanan dönüşümü keşfetmeleri, çalışmanın mevcut literatüre sunulabileceği diğer katkılar arasında yer almaktadır.

1. Postmodernizm ve Temel Savları

Modern kalmaya ısrarla direnen bazı alanları göz ardı etmek pahasına, çağımızın ruhunun (Alm. *Zeitgeist*) postmodernizm olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. İngilizce ‘post’ ifadesi, önüne geldiği kelimeye ‘sonra, sonrası’ anlamı katan bir ön ek olup, 70’li yıllarla birlikte bir dizi ideoloji için kullanılarak ardından gelen kelimelerin ‘ötesini’, ‘eleştirisini’, ve ‘önemsizleşmesini’ ifade etmeye başlamıştır. Bu bağlamda, modernizmin ‘eleştirisi’ yahut ‘ikinci plana itilmesi’ olarak çevrilebilecek postmodernizm, giderek çağdaş toplum düzenin egemen niteliği haline gelmiş ve sosyal ve kültürel alan başta olmak üzere siyasetten bilime hayatın her sahasında bir çok dönüşüm, revizyon ve hatta yıkıma neden olmuştur. Rönesans ve Aydınlanma Çağı’nın düşünsel mirası üzerinde yükselen modernizm ve modern bilimin en büyük vaadi nesnellik olmuş ve rasyonel bilme biçimleri, bu nesnelliği sağlamada ve olay ve olguları anlamada yegane/yeterli araçlar olarak kabul edilmiştir. Bunu yaparken, ampirik araştırma yöntemleri eşliğinde metafizik karşısında maddi olan ön plana çıkarılmış ve akıl ve bilimin mutlak hakimiyeti merkeze yerleştirilmiştir (Rosenau, 2023, s. 28). Modernizme karşı bir refleks olarak ortaya çıkan postmodernizm ise, öne sürdüğü epistemolojik savlar yoluyla bambaşka bir varoluş ve dünya görüşü önermekte; modernizmin kalesi sayılabilecek pozitivist, ampirist ve rasyonel-mantıksal modele meydan okumaktadır. Modernizm ve modern bilime yönelik bu sert eleştiriye zemin hazırlayan bir takım gelişmelerden bahsetmek mümkündür. Tarih boyunca doğa bilimleri ve özellikle fizik alanındaki gelişmeler, diğer tüm bilimsel disiplinleri etkileyerek onların yöntem ve yönelimlerini revize etmiştir. Newton fiziği ile doğan modern bilim, aklın sosyal olgular dahil her şeyi nesnel bir yaklaşımla ölçüp genel geçer tanımlara ulaşabileceği sanrısını güçlendirmişti. Bu minvalde, kuantum mekaniği, Heisenberg’in belirsizlik teorisi ve Einstein’ın görecelilik kuramının gölgesinde yükselen 20. yüzyıl fiziğinin, sosyal bilimsel karşılığı da postmodernizm olmuştur. Değişen çoklu gerçekliklerden bahsetmeyi mümkün kılan ve nesnel tanımları sorgulatan bu fizik anlayışı, toplumsal olanı tam manasıyla hiçbir zaman anlaşılamayacak ve belirlenemez bir olgu olarak

görmeye kapı aralamıştır. Postmodernist tepkinin yükselişinde, modernizmin vadettiği cennetin bir türlü gerçekleşmemesi ve 20. yüzyılda yaşanan trajik olayların da rolü olmuştur. Modern bilimin iktidarların meşruiyeti için bir araç olarak kullanıldığı (Krippner, 1988, s. 131), çevre sorunları, gelir adaletsizliği, yoksulluk ve nükleer silah tehditi gibi konularda söyleyecek sözü olmadığı (Capra, 1982, s.22) ve pozitivist ve ampirik temellere dayalı bilimin öngördüğü aşırı somutlaştırılmış gerçeklikle yaşamın gerçekliğinin birbirine uymadığı (Harman, 1988, s. 122) yönündeki eleştiriler giderek artmıştır. Kuşkusuz yüzyılın başında yaşanan iki büyük dünya savaşı ve Batı'da Nazizm ve Faşizm gibi ırkçı ideolojilerin yükselişi, yarattıkları hayal kırıklığıyla postmodernizmin coşkuyla karşılanmasında etkili olmuştur. Bu yönüyle postmodernizm çoğularınca, modern sistemin mağdur ve ezilenlerinin sığındığı muhalif bir başkaldırının özetidir. (Rosenau, 2023, s.11)

Bizatihi genellemeyi yadsıyan ve belirlenimsizliği öngören postmodernizmin kendisini tek bir kuram içerisine sığdırmak oldukça güçtür. Postmodernizmin 'kes-yapıştır' diye özetlenebilecek eklektik doğası, herkesin onda istekleri doğrultusunda kendisini çeken bir yan bulabilmesine yol açmaktadır (Rosenau, 2023, s.37). Hatta Featherstone'a (1988) göre, postmodernist sayısı kadar postmodernizm biçiminden bahsedilebilir (s.207). Yine de Rosenau (2023), postmodernist yelpazeyi genelde iki başlık altında toplamayı önerir: Şüpheciler ve olumlayıcılar. Şüpheli postmodernistler, hakikatin imkansız ve gerçekliğin bir yanılsama olduğu ve iletişimin imkansız olduğu bu dünyadan 'bezmiş bir tavır' içerisindedirler (s.38). Buna karşın olumlayıcı postmodernistler, modernliğe yönelik temel eleştirileri baki kalmak şartıyla, bilim üretebilmek için asgari kabullere yaslanmak durumunda hissetmişler ve kuramları tamamen reddetmeye direnmişlerdir. Bu bağlamda, aşırılıkçı bir yaklaşım olarak öne çıkan şüphelilerin görüşleri bizatihi bilimin temel savını ortadan kaldırdığından, göç alanında yapılmış çalışmalara odaklanan elinizdeki araştırmada, bilimin imkanlarıyla bir ölçüde uzlaşmış görünen (Rosenau, 2023, s. 294) olumlayıcı postmodernistlerin görüşleri esas alınmıştır. Olumlayıcı kanat dikkate alındığında, postmodernizmi çerçeveleyen bir takım temel savlardan bahsedebilmek mümkün hale gelmektedir. Bu savların başında, modernizmin kutsadığı aklın ve bilimin mutlak hakimiyetine yönelik eleştiri gelmektedir. Postmodernizme göre, gücünü ve meşruiyetini teolojiden alan kilise ve hükümdara karşı bir hareket olarak ortaya çıkan modernizm, hakikat üzerindeki tekeli bu kez akıl ve bilime vermiştir. Postmodernizm ise akıl yoluyla ulaşılan savları bir tercihin ürünü olarak; akli ise çeşitliliği ve demokrasiyi baskılayan bir tahakküm aracı olarak görmeye eğilimlidir (Bernstein, 1986; Toulmin, 1990). Bu nedenle postmodernizmde, aklın dışında olan deneyimler ve nesnel gözlem çabaları yanında duyguya ve sezgiye güven duymak da önemli addedilir (Rosenau, 2023, s. 28).

Öte yandan postmodernizm, bilginin kaynağı ve doğasına ilişkin olan epistemolojinin temel sorularına modern bilimden farklı cevaplar vermektedir: Nasıl ve neyi bilebiliyoruz? Nasıl bilgi üretiyoruz ve doğru bilgi var mıdır? Bağımsız bir dış gerçekliğin varlığından yola çıkan modernizm, bilme eylemini bu gerçekliği belirli araçlar yoluyla keşfetme olarak görmektedir. Postmodernistler ise dışsal bir gerçekliğin varolmadığını, gerçekliğin ancak bireylerce inşa edilen bir boyutu olduğunu öne sürmektedirler. Aşırı yorumlar dikkate alındığında, gerçeklik olarak isimlendirilen her şey yalnızca simulakra'lardan (imge) ibarettir (Baudrillard, 2006) ve insan bu manada "evrenin ortak yaratıcısı"dır (Harman, 1988, s. 125). Nedensellik ve rasyonelliğe gönderme yapan 'evrensel ve tek hakikat' anlayışı postmodernizmde çözülür ve yerini her biri kendi dünyasında doğru olabilecek 'hakikatlerin çokluğu'na bırakır (Goodman, 1984, s. 30-35). Bir hakikat varsa da, bu mekan ve zamana göre değişebilen bir hakikat olmalıdır. Söz konusu göreceli ve çoklu hakikat yaklaşımı, yine bir 'post' kavram olarak ortaya çıkan hakikatin önemsizleşmesini (İng. *Post-truth*) beraberinde getirmektedir. Hakikat eğer herkese göre değişiyorsa, herkesin kendine göre bir hakikati varsa ve evrensel bir hakikatten bahsedilemeyecekse artık hakikatin kendisi bir önem ifade etmemektedir. Bu durum, postmodernistlerin bir başka temel savı olan büyük anlatılara yönelik mesafeye de kapı aralamaktadır. Büyük anlatıdan ancak totaliterlik çıktığını savunan postmodernistlere göre (Lyotard, 1997), büyük gerçekliği formüle etmek üzerine kurulu modern bilimin bu çabasına şüpheyle yaklaşmak gerekmektedir. Meta anlatılar/kuramlar; gerçekliği bir şeyi farklı bir zaman ve mekanda yeniden sunma çabası olan temsiller yoluyla açıklamaya çalışmaktadır (Rosenau, 2023, s.157). Postmodernistlere göre, araştırmacının öznel seçimine bağlı olduğu ve olgular farklı bir bağlama taşındığında içeriğinden bazı şeyleri kaybettiği için temsiller evrensel bir hakikate işaret edemezler (Ryan, 1988, s. 560). Şüpheler kadar olmasa da, olumlayıcı postmodernistlerin de temsil konusuna dikkatli yaklaştıkları görülmektedir. Bir homojenlik öngören ve genellemeyi teşvik eden temsiliyete yönelik eleştirileri baki kalsa da, onlar modern temsilden faydalanır, ancak daha iyi ve kapsayıcı temsil biçimleri aramaya ve önermeye devam ederler. Onlara göre genel geçer teoriler, iktidar ilişkileri göz önüne alınarak değerlendirilmeli ve katılımcı şekilde yeniden yapılandırılmalıdır (Lyotard, 1997; Foucault, 2015). Bu yaklaşımın bir sonucu olarak, postmodernizmde genellemek yerine ayırtırmak ve ortak noktalar yerine ayrılıkları öne çıkarmak daha kıymetlidir. Bu noktada Derrida'nın her metnin yapısını parçalayarak onda mündemiç ön kabulleri ve örtülmüş metafizik varsayımları açığa çıkarmayı (yapı-bozum) öneren 'Yapı-bozum' yaklaşımı önemli bir rol oynar. Bu yönüyle modern bilimin temelini oluşturan nedenselliğe karşı çıkan postmodernizm, 'metinlerarasılık' olarak bilinen bir epistemolojik yorumu sahiplenir. Her metnin ve dolayısıyla her olay ve olgunun birbiriyle

ilişkili olduğu savından yola çıkan metinlerarasılığa göre, olaylar öylesi içiçe geçmiş ve kaotik bir görüntü arz eder ki, bunlardan bir nedensellik çıkarabilmek nerdeyse imkansızdır. Bu nedenle yapılması gereken bunu kabul ederek olay ve olguları ‘açıklayan’ büyük anlatılardan vazgeçmek ve asıl metnin dışında bırakılanlara odaklanmak olmalıdır (Derrida, 1981, s. 59).

Tüm bu savların postmodernizmi getirdiği nokta; çoklu gerçekliklerin tek hakikate, göreceliğin nesnellığe ve mekan ve zamana bağlı yorumlamaların meta çözümlemelere tercih edilmesidir. Modern epistemolojik geleneğin muğlaklığı ortadan kaldırma şeklinde kendine biçtiği kutsal görev, postmodernizmde yerini farklı yorumların her birini haklı çıkarabilecek bir belirsizliğe ve mutlak kesinlik içeren bir mesaj iletilmemesi yönündeki yaklaşıma bırakmaktadır.

2. Dünyada ve Ülkemizde Göç Çalışmaları

İnsanlığın tarihiyle özdeş kabul edilen göç olgusu, güncel çağrışımlarını kuşkusuz bir çok olgu gibi büyük oranda modernizme borçludur. Özellikle 19. yüzyılda yaygınlık kazanan ve devlet ve tebaası arasında o zamana değin olmayan yeni bir ilişki kuran ‘yurttaşlık’ yaklaşımı ile göç ve göçmenlik olguları yeni anlamlar kazanmıştır. Göçün bir akademik çalışma alanı olarak ortaya çıkışı ise, 1900’lü yılların başına tarihlenmektedir. Bununla birlikte göç çalışmalarının daha çok II. Dünya Savaşı sonrasında yaygınlık kazandığı görülmektedir. İlk yıllarda pozitivist modern paradigmadan ilhamla yürütülen araştırmalarda, göç ve göçmenliğin ampirik gerçeklikler olarak algılandığı göze çarpmaktadır. Göçün nedenleri, çeşitleri ve göçmen davranışları gibi hususların kolaylıkla saptanabileceği ve bunlara dayanarak bir takım kuram ve genel geçer önermelere ulaşılabilceği yönündeki yaklaşım, bu dönemin öne çıkan göç çalışmalarının (Ravenstein, 1885; Thomas ve Znaniecki, 1918-1920; Park, 1930; Lee, 1966; Wallerstein, 1974) temelini oluşturmuştur. 1950’li ve 1960’lı yıllarda ise göç çalışmalarının daha çok asimilasyon kavramı etrafında şekillendiği görülmektedir (Morawska, 1990). Bu kapsamda günümüzde de sıklıkla başvurulanan klasik göç teorilerinin, rasyonel-modernist bilim anlayışının egemen olduğu bu dönemin ürünleri olduğu söylenebilir. Çoğunlukla sosyoloji, demografi ve ekonomi gibi bazı disiplinler içinde bağımsız şekilde yürütülen bu araştırmalarda (Levy ve ark., 2020), toplumlar ve göçmenler sınırları belirli, çoğunlukla değişmeyen ve homojen birimler olarak tasvir edilmektedir (Salazar, 2010 ve 2013; Tsing, 1993; Vertovec, 2010).

1990’lı yıllardan bu yana yoğun bir büyüme gösteren göç çalışmalarının ise giderek daha disiplinlerarası ve göç/göçmen olgularındaki çeşitliliğe vurgu yapan bir karakter kazandığı görülmektedir (Levy vd., 2020). Bu yıllar aynı zamanda göçün kitlesel bir harekete ve devletlerarası bir politika meselesine dönüşmeye başladığı yıllardır. Bu doğrultuda alanyazında dört temel dönüşün etkisinden bahsedilmektedir. Bunlardan ilki olan ‘hareketlilik dönüşü’

(*mobility turn*), bir olgu olarak göçe bakıştaki değişimi ifade etmektedir (Boccagni ve Schrooten, 2018). Anayurttan ayrılış ve yeni bir ülkeye varışa odaklanan klasik göç çalışmalarının aksine, günümüzde ‘hareketlilik’ araştırmaların anahtar kavramı olmaya başlamış ve göçle ilgili daha geniş açılı yaklaşımların gelişmesine sebep olmuştur. İkinci olarak, göç alanında nitel antropolojik çalışmalara yönelik eğilimin ortaya çıktığı bir ‘kültürel dönüş’ (*cultural turn*) de yaşanmıştır (King, 2012, s. 24). Ayrıntı ve farklılıkları daha çok kapsamaya çalışan bu dönem araştırmaları; yoğunlukla göçmenlerin günlük yaşamları, azınlıkların bireysel deneyimleri ve sosyal pratikler gibi konulara odaklanmaya başlamıştır. Bir diğer değişim, göçmen yönetiminin daha yerel düzeyde belirlenmesini imleyen ‘yerel dönüş’ (*local turn*)’tür (Zapata-Barrero ve ark., 2017). Şehir ve bölgeler artık göçe ilişkin politika ve gündemlerini giderek kendi yerel dinamikleri temelinde belirlemekte ve benzer sorunlara yönelik farklı tepkiler ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda uzun yıllar Kuzey Amerika’nın domine ettiği göç araştırma alanının, 2000’ler sonrası (AB araştırma çerçeve programlarının de etkisiyle) daha Avrupalı (Geddes, 2005) ve küresel güneyin araştırmacılarının artan katkısı ile daha uluslararası bir karakter kazandığı görülmektedir. Göç çalışmalarındaki bir diğer dönüş ise, göçün "*daha geniş sosyal olgular içerisinde yeniden yazılması*" dır. Bu yaklaşımda, hem göç veren hem de ev sahibi toplumun yaşadığı sosyo-kültürel, politik ve ekonomik dönüşümler hesaba katılarak daha kapsamlı araştırmalar hedeflenmektedir (Pisarevskaya ve ark., 2020).

Bunun yanında, göçmen kimlik ve davranışlarının tek bir teritoryal bölge yahut ulusal kimlik ile açıklanamayacağına ilişkin ‘ulusaşırı alan’ paradigması (Glick Schiller ve ark., 1992) ve sınırlar ve politikalara yönelik eleştirel yaklaşımlar (Pedraza-Bailey, 1990) günümüz ana akım göç çalışmalarının merkezine yerleşmiştir. Özellikle 2000 sonrasında günümüze değin yürütülen göç araştırmalarına bakıldığında, bu çalışmaların giderek ‘devletler ve devlet sistemleri’ odağından uzaklaştıkları görülmektedir. Bu bağlamda, toplumu ulus-devlet ile eşitleyen yaklaşıma yönelik ‘metodolojik milliyetçilik’ eleştirisi (Wimmer and Glick Schiller, 2003; Brubaker, 2002) paradigmatik bir dönüşüm yaratmıştır. Dahası bu dönem, özcü manada göç ve göçmen tanımlarını sorgulayarak bu olguların kurgusal boyutuna (‘doing migration’) ve ‘üretilen’ aidiyet söylemlerine gönderme yapan çalışmalara (Amelina, 2021) ve çoklu aidiyete vurgu yapan araştırmalara da (Vertovec, 2007) ilham vermiştir. Diğer yandan, göç alanındaki ‘akademik manzara’yı genel hatlarıyla resmeden bazı önemli bibliyometrik çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; 1988-2017 yılları arasında öne çıkan göç araştırmalarını analize tabi tutan Pisarevskaya ve arkadaşları (2020), söz konusu alanda 1990’lar sonrasında hızlı bir büyüme yaşandığını ve sayısal artışa rağmen konu çeşitliliğinin nispeten sabit kaldığını tespit etmektedirler. Aynı araştırmaya göre, demografi, istatistik ve yönetim konuları yerine

hareketlilik, çeşitlilik ve sağlık, zamanla daha fazla odaklanılan konu başlıkları olmuştur. Ayrıca, ortak kavramsal ve teorik temellere sahip bir görüntü verdiği için, göç çalışmalarının artık müstakil bir araştırma alanı olarak olgunlaştığını söylemek mümkündür (Pisarevskaya ve ark., 2020).

'Web of Science' platformundaki göç konulu araştırmaları, referanslar bağlamında inceleyen bir başka bibliyometrik çalışmada (Levy ve ark., 2020) ise, son kırk yılda söz konusu alanda yapılan yayınların neredeyse on kat arttığı (1975'de 350, 2017'de 3000 makale) belirtilmektedir. Bunun yanında, disiplinin olgunlaşması adına önemli bir işaret kabul edilen 'alanın kendine referans verme' durumunun giderek arttığı gözlenmiştir. Araştırma ayrıca; göç çalışmalarının sosyoloji, psikoloji, demografi, etnik çalışmalar, ekonomi ve ulusötecilik gibi alanların kombinasyonundan oluşan disiplinlerarası bir karakter kazandığını tespit etmektedir (Levy ve ark., 2020). Son olarak, alanı şekillendiren unsurlardan biri de, hem bölgesel hem de küresel düzeyde göç alanında uzmanlaşan kuruluş sayısının gün geçtikçe artması olmuştur. Bu kuruluşların yardımıyla göçe yönelik akademik ilgi artmakta ve ırkçılık ve ayrımcılık konusunda yükselen farkındalık, göç çalışmalarının öz eleştiri geliştirmesinde etkili olmaktadır. Göçmenlerin entegrasyonu, sosyal uyum ve göç yönetimi gibi konularda yürütülen araştırmaların eşitlik, adalet ve ırkçılık gibi bağlamlarda aldığı pozisyona yönelik eleştiriler bu alandaki öz eleştiri geleneğini canlı tutmaktadır (Scholten ve ark., 2022). Diğer yandan, göç araştırmalarına odaklanan kuruluşların kalkınmış ve daha çok göç alan ülkeler konumunda olan Amerika ve Avrupa'da yoğunlaştığı (2/3 oranında) ve bu durumun alanın yönlendirilmesinde etkili olduğu konusunda araştırmalar da mevcuttur. Kuzey ülkelerinin bilgi üretiminde elde ettikleri bu tekel karşısında düşük gelirli ülkelerin göç disiplinine ilişkin anlatı, kavram ve önceliklerin belirlenmesindeki rolü oldukça sınırlı düzeyde kalmaktadır (Piccoli ve ark., 2023). Ülkemizde bu alanda yürütülen çalışmaların da küresel rüzgardan etkilendiği ve dönemsel bir takım gelişmelerin etkisiyle sayısal olarak artış gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte alanyazında 1960'lara kadar çoğunlukla iç göçe ilişkin üretilen akademik yayınlar hakimdir. Türkiye'de uluslararası göçü konu alan araştırmalara ise temelde iki olgu ivme kazandırmıştır. Bunlardan ilki, Türkiye'nin 60'lı yıllarla birlikte Avrupa'ya verdiği işgücü göçüdür. Ekonomik saiklerle gerçekleşen bu göçün dönemsel ve geçici olacağı öngörülse de, göç uzun yıllar devam etmiş ve Türk göçmenlerin önemli bir kısmı buldukları ülkelerde kalıcı hale gelmişlerdir. Günümüzde yurtdışında yaşayan 6 milyonluk bir Türk nüfusundan bahsedilmektedir. Bu durum göçün ekonomik, kültürel ve toplumsal sonuçlarına odaklanan akademik araştırmaları da beraberinde getirmiştir (Erbaş ve Türker, 2019, s.904). Yaklaşık 14 yıl önce Suriye iç savaşıyla başlayan göç dalgası ise Türkiye'deki göç çalışmalarının bir diğer kaldırıcı olmuştur. 2000'li

yıllardan itibaren çeşitli amaçlarla ülkemize gelen yabancı sayısında belirli oranlarda artış görülse de 2010-2024 yılları arasında sadece ikamet izni olan göçmen sayısının (178 binden 1 milyon 119 bine) 6 kat arttığı bilinmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Bu hızlı artışa cevap verebilmek için ihdas edilen yeni kurumlar, üniversite ve STK'lar içinde kurulan araştırma merkezleri ve devlet teşvikinin de etkisiyle kısa zamanda çok sayıda çalışma yürütülmüştür. Türkiye'de Suriyelilerle ilgili yürütülen tez çalışmaları ve makaleleri analiz eden bir çalışma, bu alandaki araştırmaların özellikle 2016 sonrasında ciddi bir artış gösterdiğini bulgulamıştır. Aynı çalışmaya göre, Suriyeliler konusu gittikçe daha toplumsal bir mesele olarak ele alınmaya başlanmış ve araştırmacılar, yukarıda bahsi geçen 'kültürel' ve 'yerel' dönüşüme paralel şekilde, niteliksel bir odağa konumlanma eğilimine girmiştir (Göçer ve Şenyuva, 2021, s. 25-26). Türkiye'deki göç araştırmalarının nicel varlığını ortaya koyan bir çalışmaya göre de 2018-2020 yılları arasında göç ile ilgili akademik çalışmalarda dikkat çeken bir artış yaşandığı tespit edilmiştir (Avcıoğlu, 2020). Uluslararası ilişkiler disiplini içerisindeki uluslararası göç konulu doktora tezlerini inceleyen bir başka araştırmada ise, 2011-2021 yılları arasında üretilen tez sayısının (54) önceki 11 yıla göre anlamlı şekilde (3 kat) arttığı bulgulanmıştır. Aynı araştırmaya göre, 2000 sonrası üretilen doktora tezlerinin sınır güvenliği, göç politikaları ve yabancı düşmanlığı konuları etrafında kümelenildiği ve çalışmalarda nitel ve karma araştırma yöntemlerinin ön plana çıktığı görülmektedir (Çağlayan, 2023, s. 10).

3. Postmodernizmin Göç Çalışmalarına Etkisi

Toplumsal yaşamın tamamına etki eden postmodernizm, çok katmanlı ve insana bağlı öznel durumların bilimini yapmak gibi zor bir görev üstlenen sosyal bilimleri de derinden etkilemiştir. Post modernizmin keskin epistemolojik ve metodolojik belirlenimlerden uzak doğası, sosyal bilimlerin ana araştırma konusu olan toplum ve insanın ölçülemezliğinin bir iz düşümü gibi işlev görmüş ve böylelikle postmodernizm ve sosyal bilimler arasındaki bütünleşme daha kolay ilerleyebilmiştir. Sosyal disiplinler içerisinde yer alan göç araştırmaları da uzunca bir süredir postmodern bir bocalama süreci yaşamaktadır. Bu bölümde, çalışmanın ana problemini teşkil eden, postmodern yaklaşımın göç çalışmaları alanındaki uzanımları; **epistemolojik, kavramsal, kuramsal ve metodolojik etkileri** ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Daha evvel bizatihi bilimin varlığını hedef alan şüphecî postmodernist görüşlerin bu analizde değerlendirme dışında bırakılacağı belirtilmişti. Çalışmanın kedisine temel aldığı olumlayıcı postmodernist yaklaşım, modern metodoloji ve epistemolojiyi tamamen reddetmek yerine onları tekrar ele almayı ve postmodern savlarla sentezlemeyi önermektedir.

3.1. Değişen Epistemoloji: Kavramsal ve Kuramsal Etkiler

Postmodernist görüşün göç disiplini üzerindeki ilk ve en önemli etkisi kuşkusuz epistemolojik olandır. Bilginin tabiatına ilişkin şüpheli tutumun kaynaklık ettiği bu tutum, bağımsız ve evrensel bir dış gerçekliğin yokluğu savından hareket etmektedir. Evrensel tek bir hakikat yerine, zaman ve mekana göre değişebilen hakikatler yaklaşımının yansımaları, göç çalışmalarında çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede öncelikle kavramsal ve kuramsal bir etkiden söz etmek mümkündür. Olgu ve olaylarda tek bir hakikatin olamayacağı önermesine benzer şekilde kavramların da tek ve değişmez bir hakikate hapsedilmesi kabul edilemez bir durumdur postmodernistler için. Üzerinde uzlaşma sağlanan bir takım kavram ve tanımlar kabul edilebilir. Ancak bu kavramlar, mutlak ve evrensel manada algılanmamalı, yerel ve gündelik durumları betimlemek için kullanılmalıdır (Rosenau, 2023, s.139). Bu bağlamda, göç çalışmalarının bir araştırma alanı olarak doğduğu 60'lı yıllardan 90'lı yıllara kadar literatürde sabit ve sınırları belli bir göçmen tanımının hakim olduğundan bahsedilmişti. Ancak günümüz çalışmalarında öne çıkan eğilim, göçe ilişkin tanımların aslında düşünüldüğünden çok daha katmanlı ve değişken bir yapıya sahip olduğu yönündedir. Postmodernizmin birey tanımına getirdiği yenilikçi yaklaşım, bir birey olarak göçmenin tanımlanmasında da yansımalarını bırakmıştır. Bir iktidar aracı olarak görülen modern birey tanımına karşın postmodernizmde birey, tamamlanmamış, oluş halinde bir varlıktır ve çeşitli (metinlerarası) etkileşimlerin bir ürünüdür. Buna uygun olarak göçmen dediğimiz birey de, kolayca anlaşılabilir ampirik bir gerçeklik olmaktan uzaktır. Artık sürekli 'değişen' ve 'olmaya devam eden' bir göçmenlik durumundan bahsedilmektedir. Göç öncesi ve sonrası farklılıkları göz ardı eden ve göçmenler arasındaki çeşitli katmanlarda ortaya çıkan çeşitliliği yok sayan modern göç araştırmalarının aksine postmodernist yaklaşım, bu farklılıkların hesaba katılmasını ve hatta öne çıkarılmasını önermektedir. Daha evvel aktarıldığı gibi, postmodern yaklaşımda, nedenselliğin reddi söz konusudur. En iyi olasılıkta bile girift ve içiçe geçmiş bir nedenler ağından bahsedilebilir. Ki bu ağı tarif etmenin imkânsızlığı, benzer durumlara ilişkin sonuçlar öngörmeyi zorlaştırmaktadır. Diğer yandan, göçmen grupların homojen değil heterojen gruplar olduğu yönündeki postmodernist vurgu nedeniyle göç ve göçmeni teorize etmek bu nedenle imkansızdır. Bu noktada yapılabilecek şey, genel geçer kuramlar üretmek yerine ele alınan örnek üzerine duruma özgü açıklamalar yapmaktır. Yukarıda sayılan eğilimlere alanyazında da rastlamak mümkündür. Bu bağlamda son 50 yılda üretilen göç araştırmalarının konu bazlı analizini içeren çalışmalarında Pisarevskaya ve arkadaşları, göç çalışmalarında dikkatin 'kim' ve 'ne' sorularından 'nasıl ve neden' sorularına kaydığını gözlemlemiştir. Seçilen konularda "*coğrafyalardan hareketliliklere ve göçün yönetiminden göçle bağlantılı çeşitliliğin,*

ırk ve ırkçılığın, ayrımcılığın ve sosyal-psikolojik konuların yönetimine geçiş" göç olgusunun daha karmaşık ve detaylı şekilde ele alınmasını sağlamıştır (Pisarevskaya ve ark., 2020, s.478). Bu gelişme, yukarıda sözü geçen 'kültürel dönüş' ve 'nitel dönüş' argümanlarını da haklı çıkarmış gibi görünmektedir. Günümüz göç çalışmalarında hareketliliğe verilen önem de artmaktadır. Göçe, birinin bir ülkeden diğerine yerleşmek için ayrıldığı bir olgu olarak odaklanmak yerine; göç sıklığı, göç türleri, göç kalıcı yahut geçici oluşu gibi çeşitlilikler penceresinden bakmak tercih edilen bir tutum halini almıştır. Nitekim, yapılan bir araştırmaya göre hareketlilik, 2008-2017 döneminde göç çalışmalarında öne çıkan üç konu arasında yer almıştır (Scholten ve ark., 2022). Göç çalışmalarında konu başlıklarını yıllara göre dağılımını inceleyen bir başka araştırma da, 2000'ler sonrası 'göçmen demografisi', 'göç yönetimi' ve 'göç istatistikleri' gibi eski konulardan 'hareketlilik' ve 'ulusaşırılık', çeşitlilik, toplumsal cinsiyet ve kimlik gibi başlıklara bir geçiş yaşandığını göstermektedir. Benzer şekilde Levy ve arkadaşları, göç araştırmalarının kurumsallaşması ve disiplindeki epistemik cemaat gruplaşmalarına yönelik çalışmalarında; daha kapsamlı küresel etkilere odaklanan ve asimilasyon ve göç konusunda daha eleştirel bir yaklaşımı benimseyen 'dünya sistemleri' cemaatinin 2005 sonrası çarpıcı biçimde büyüdüğünü ve diğer epistemik topluluklara da etki etmeye başladığını tespit etmektedirler (Levy vd., 2020). Bu veriler, son dönem araştırmalarında göç olgusunun çeşitliliği hesaba katan daha geniş bir çerçeveden ele alındığı gösteren önemli emareler olarak kabul edilebilir. Postmodern göç araştırmaları modernizmin tek hakikatçi ve totaliter tanım ve sınırlamalarını da yıkmak istemiştir. Bu tutum, alanyazında göç ve göçmene çoklu hakikat ve karmaşık nedensellik perspektifinden bakış eğilimini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda alanyazında uluslaşırıcılık (*transnationalism*) (Levitt ve Jaworsky 2007) ve süper çeşitlilik (*super-diversity*) (Vertovec 2007) gibi göçle ilgili analitik çerçevelerin etkilerinden bahsetmek mümkündür. Özellikle 'süper çeşitlilik' yaklaşımının önemli açılımlar sağladığı görülmektedir. Bu yaklaşımı geliştiren Vertovec ve arkadaşları (2007), konvansiyonel sosyal bilim kuram ve metodlarının açıklayamayacağı komplekslikte bir göçmen çeşitliliği ile karşı karşıya olduğumuzu belirterek, bu karmaşık yapının ancak bir çok etmeni hesaba katan detaylı analizler yoluyla anlaşılabilirliğini öne sürmektedirler. Modern göç araştırmalarının, çeşitli sosyal farklılık kategorilerini (ırk, kültür, gelir, eğitim, ekonomik şartlar, yasal statü vb.) etnik kökene indirgeme eğilimine karşı çıkan süper çeşitlilik yaklaşımı, ihmal edilen yahut yeni ortaya çıkan değişkenlerin de katılımıyla yeni kombinasyonları ve kesişimleri incelemeyi önermektedir. Bu bağlamda, 2000-2016 yılları arasındaki nitel göç yayınlarını inceleyen bir araştırma da söz konusu dönüşümü doğrulamaktadır. Araştırmaya göre, göç çalışmalarının halen büyük oranında (%47) göçmen grupların etnik/ulusal kimlikleri üzerinden (Almanya'daki Türkler, Fransa'daki

Faslılar vb.) sınıflandırılıyor olsa da, bu eğilimde son dönemde gözle görülür bir düşüş hakimdir. Özellikle 2000'li yılların ortalarından bu yana, giderek artan sayıda bilim insanı, ulusal kimliğin analiz birimi olarak kullanılmasını eleştirmiş ve bu çağrı nitel göç araştırmalarında kısmen etkili olmaya başlamıştır (Yalaz ve Zapata-Barrero, 2018, s.18).

Bunun yanında literatürde çeşitliliği temel alan göç araştırmaları giderek yaygınlaşmaktadır. Örneğin, Avustralya'nın üç kentinde yaşayan göçmen nüfusun çeşitliliğine odaklanılan bir araştırmada, söz konusu şehirlerin giderek daha 'süper çeşitli' olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre yaş, cinsiyet, din, ekonomik durum ve yaşanan bölge gibi alanlardaki alt çeşitlilikler dikkate alındığında, göçmenler arasında daha derin ve alanlar arası bir çeşitliliğin varlığını tespit etmek mümkündür (Vertovec ve ark., 2021). Benzer bir araştırma (Bouma ve ark. 2022), Melbourne şehri özelinde, tek başına müstakil bir farklılık düzlemi olarak görülen dini çeşitliliğin bile kendi içinde çok farklı çeşitleri olabileceğini ortaya koymaktadır. Mekan, etnisite ve gelir düzeyi gibi değişkenler bağlamında dini 'çeşitliliğin çeşitliliğini' ortaya koyan araştırma, bu yönüyle 'süper çeşitlilik' araştırmalarının derin analiz vurgusunun başka bir örneğini teşkil etmektedir. Bu ve benzeri araştırmalar, postmodernist paradigmada öne çıkan nedenselliğe duyulan şüphe ve tek merkezli (ulus-devlet) ve değişmez göç ve göçmen tanımlarına yönelik eleştirinin bir uzanımı olarak yorumlanabilmektedir. Postmodernist savlara paralel şekilde, günümüzde homojenleştirici kategorilerin sosyal farklılıkları açıklama kapasitesinin kalmadığı (Vertovec, 2021); büyük kuramların yeni göç gerçekliğiyle mücadelede artık yeterli olmadığı (Crul, 2016, s. 54) ve "göçmen" kategorisinin öngörülebilirliğinin ortadan kalktığı (Blommaert ve Rampton, 2016, s. 21) yönündeki görüşte bir konsensüs yakalandığı görülmektedir. Bahsi geçen kuramsal dönüşümler yanında, postmodernist yapı-bozum yaklaşımının da göç araştırmalarına azımsanmayacak derecede etkisi olduğu görülmektedir. Derrida'nın bir metnin içerisindeki güç ilişkilerini açığa çıkarmaya dönük yorumlama anlayışı ve ona dayalı geliştirilen yapı-bozum metodunun göç çalışmalarında bir eleştiri dalgası başlatmıştır. Dil, söylem ve tanımların göç ve göçmen konusundaki gerçeklik algımızı nasıl etkilediğine odaklanan ve göç politikalarının yapı bozuma uğratılmasını hedefleyen bu çalışmalar, söz konusu politika ve uygulamaların altında yatan sömürgeci paradigma ve güç ilişkilerini ortaya çıkarma çabasına girişmişlerdir. Irkçılık, 'beyazlık (*whiteness*)', iktidar ve güç ile göç algısının nasıl iç içe kuramsallaştırıldığına yönelik son dönem göç çalışmalarının, kavram ve kuram düzleminde bir yapı-bozuma gittiği ve geleneksel anlatıların altında yatan gizli örüntüleri açığa çıkarmaya çalıştığı görülmektedir. Bu durum, uluslararası göç çalışmalarının postmodernizmin kuramsal yıkıcı etkisinden nasiplendiğinin bir göstergesidir (Scholten ve ark., 2022; Rosenau, 2023, s. 21-22).

Bu çerçevede, modern göç çalışmalarının doğallaştırdığı kavram setlerinin yeniden ele alındığı 2000’lerde, etno-ulusal bakış açısı sorunsallaştırılmış (Brubaker, 2002; Glick Schiller ve Çağlar, 2016); yerleşikliğin hareketlilik karşısında epistemolojik ayrıcalığı ve sınır rejimi sorgulanmış (Hess, 2012; Tsianos ve Karakayalı, 2010) ve bireyleri göçmene, nüfus hareketlerini göçe dönüştüren (*doing migration*) süreçlere odaklanan çalışmalar (Amelina, 2021; Anderson, 2019; Tudor, 2018) yürütülmüştür. Bunun yanında son yıllarda alan yazında öne çıkan en önemli kuramsal tartışma ‘‘metodolojik milliyetçilik’’ eleştirisi olmuştur. Metodolojik milliyetçilik, ulus devletin sosyal süreçlerin bir taşıyıcısı olarak doğallaştırılmasını ve araştırmaların nesnelere tanımlama tekeli elinde bulundurmasını ifade eden bir modeldir (Wimmer ve Glick Schiller, 2002). Modern göç çalışmalarında ulus-devlet doğal bir yapı ve toplumsal süreçlerin tek taşıyıcısı olarak eleştirilmeden benimsenmiş ve göç süreçleri, devlet egemenliğine, güvenliğe, refah sistemlerine ve ulusal kimliklere yönelik önemli bir tehdit olarak algılanmıştır. Ulus devletin tanımladığı ‘yerliler’ ve ‘yabancılar’ geriliminden beslenen bu çalışmalar, göçmenlerin ekonomik ve kültürel bazı katkılarına göstermeye çalışsa da, daha çok göçmenler tarafından bozulan ulusal istikrar normunu güçlendirmiştir. Böylece sadece politika ve yasalar değil bilimsel göç araştırmaları da devletlerin kendi vatandaşlarının yararını ‘yabancı’ların yararına öncelikle davranışını meşrulaştırmıştır (Anderson, 2019). Bu bağlamda, göç çalışmalarındaki bu metodolojik milliyetçiliği eleştiren bazı yaklaşımların ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle 2000’lerde yoğunlaşan bu çabalar, göçe ilişkin alternatif anlayışlar önermiş ve alanyazında ulus sonrası, ulus dışı ve ulus-ötesi vatandaşlık gibi oldukça verimli tartışmalar yaşanmıştır (Glick Schiller, 1999; Sassen, 2002; Faist, 2012; Levitt ve Khagram, 2007; Bauböck, 2017; Soysal, 2011). Örneğin, insan topluluklarının tek bir ulus devletle sınırlı olmadığını ve ‘göçmenlerin’ sınır-ötesi bağlantılar içeren sosyal alanlar inşa ettiğini savlayan ‘‘ulus-aşırıcılık’’, ulus devleti araştırmaların merkezinden uzaklaştırdığımızda ‘yerli’ ve ‘yabancı’ olanın nasıl yer değiştirebileceğini göstermiştir (Glick Schiller, 1999).

Bu yıllarda ayrıca, post-kolonyal (sömürge-sonrası) paradigmanın da etkisiyle göç çalışmaları giderek göçmen politikaları, sömürgecilik ve iktidar arasındaki ilişkilere odaklanmaya başlamış (Carver, 2019; Hafez, 2018; Sharma, 2020; Mamdani, 2018; Mayblin, 2017; Mongia, 2018; El-Enany, 2021) ve kullanılan kavram ve kuramların ötekileştirici etkisine dikkat çekilmeye çalışılmıştır (Kmak ve Björklund, 2022; Amelina, 2021; Anderson, 2019; Tudor, 2018). Bu kapsamda, göç ve göçmen kavramlarının kurgusal yapısına odaklanan çalışmalar da yaygınlık kazanmaktadır. Örneğin, Avrupa göç yönetimi örneğinde bireyleri göçmene, nüfus hareketlerini göçe dönüştüren sürece odaklanan bir çalışmada (Amelina, 2021), politik uygulamalar ve gündelik rutinlerin damgalama, gözetim ve ötekileştirme üzerinden ‘göç’ ve ‘göçmen’

biçimlerini nasıl ürettiği (*doing migration*) araştırılmıştır. Yapı-bozumcu eleştirinin bir başka odağı da göç çalışmalarının politika oluşturmaya olan ilişkisiyle ilgilidir. Bu bağlamda göç alanyazınında bir etki unsuru olarak küresel güç ilişkilerine odaklanan yapı-bozum araştırmaları (Vargas-Silva, 2019; Piccoli ve ark. 2023; Smith, 2021; Collins, 2022) yaygınlık kazanmaktadır. Örneğin, göç araştırma merkezlerinde/enstitülerinin küresel dağılımına odaklanan çalışmalarında Piccoli ve arkadaşları (2023), göç çalışmaları disiplinindeki yapısal sorunlara dikkat çekerek aslında bir yapı-bozum çalışması gerçekleştirmiştir. 282 etkin araştırma merkezi çerçevesinde yürüttüğü araştırma sonucunda, söz konusu merkezlerin %80'inin (22 enstitü) coğrafi olarak Avrupa ve Amerika'da yoğunlaştığını tespit etmiştir. Bu durum, bilgi üretiminde düşük gelirli ve göç veren ülkeler için eşitsizlik yaratmakta ve göç araştırmaları disiplininin tek yönlü ve çoğunlukla göç alan yüksek gelirli Batı ülkelerinin endişeleriyle şekillendiğini göstermektedir (Piccoli ve ark., 2023).

Buna benzer bir başka araştırma da Shivakoti ve Milner'e aittir. Çalışmalarında bilgi üretiminin ekonomi politikasına değinen araştırmacılar, göç çalışmalarında Batı ülkelerinden sağlanan fonlar yoluyla Kuzey-Güney ortaklıklarının eşit olmayan güç ilişkileri ve yapısal eşitsizlikler ürettiğini söylemektedir. Yürüttükleri saha çalışması, güney ülkelerinde yerel sorulara değil, Avrupa'daki sorulara yanıt veren araştırmalara fon sağlanmasına ağırlık verildiğini ortaya çıkarmıştır (Shivakoti ve Milner, 2022). Göç araştırmalarının alt metinlerine odaklanan bu ve benzeri çalışmalar, iktidar konusuna odaklanan postmodernist yapı-bozum yaklaşımının etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Alan yazına ilişkin bibliyometrik analizler de bu etkiyi doğrulamaktadır. Nitekim, son 30 yılda, göç alan ülke perspektifini merkeze alan 'entegrasyon' ve göç-veren ülke merkezli 'coğrafya' çalışmaları önemini en çok yitiren ve istikrarlı bir düşüş yaşanan konular arasındadır. Ayrıca 'ulusaşırıılık' 2008-17 arasında alan yazında en çok öne çıkan beş konudan biridir (Pisarevskaya ve ark., 2020, s.471). Bu, göç disiplinde ulus-devleti merkeze alan modern paradigmanın önemini yitirmeye başladığının ve metodolojik milliyetçilik eleştirilerinin ne denli belirleyici olduğunun bir işareti olarak kabul edilebilir. Postmodernizmin göç çalışmalarındaki epistemolojik etkilerinden bir diğeri de hakikatin önemsizleşmesine varabilen, keşfedilmesi zor ve çoklu gerçeklik yaklaşımının yaygınlaşmasıdır. Büyük anlatıların ve meta kuramların itibarını sarsan söz konusu yaklaşımın neticesinde, göç alanında kuramsal araştırmalarda bir azalış göze çarpmaktadır. Yapılan analizler, teori oluşturmaya yönelik akademik göç yayınlarda son 30 yılda yaklaşık % 30'luk bir düşüş yaşandığını ortaya koymaktadır (Pisarevskaya ve ark., 2020, s.472). Söz konusu gelişme, postmodernizmin mutlak hakikat ve büyük anlatı karşıtlığının bir yansıması olarak yorumlanabilir.

Diğer yandan, bu karşıtlık araştırmalarda ‘temsil sorunu’ olarak adlandırılabilir bir başka sonuç daha doğmaktadır. Bir kişinin veya bir olayın benzerlerini temsil edebilmesi, modernist manada tek hakikati ve nedenselliği gerekli kılmaktadır. Oysa postmodern eleştiri, özde hakikat diye bir şey olmadığını ve temsilin ise bu sözde hakikati olsa olsa yarattığını iddia eder (Ryan 1988, s. 560). Ancak sosyal bilimler alanında ve göç araştırmalarında bu krizin yansımaları görece sınırlı olmuştur. Postmodern araştırmacılar, temsilin her zaman eksik olacağını kabul etmekle birlikte onun toptan reddi yerine temsil sayılarının artırılmasını talep etmekte yahut daha iyi temsil biçimlerine ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadırlar (Rosenau, 2023, s.160 ve 177). Temsile yönelik postmodern eleştiri, meyvelerini daha çok metodolojik alanda vermekte ve nicel yöntemlerin nitel yöntemlerle desteklenmesi gibi eğilimler doğurmaktadır.

3.2. Metodolojik Etkiler

Yukarıda bahsi geçen postmodernist epistemolojinin göç çalışmalarına bazı temel metodolojik etkilerinden de bahsetmek gerekmektedir. Mutlak hakikat karşıtlığından ilhamla, ana kuramlardan hareket etmek yerine tekil olay/olgulara yönelme şeklinde beliren bu etki, araştırma yöntemi ve örneklem seçimleriyle yerel, farklı, marjinal ve sıradan olanın ön plana çıkmasına neden olmuştur. Çünkü bir hakikat varsa da, bu mekan ve zamana göre değişebilen bir hakikat olmalıdır. Bu, tek hakikati ima eden bir teori anlayışından ‘gündelik hayat ve yerel anlatılar üzerinde odaklanan’ bir teori anlayışına geçişi ifade eder. Bu görelî ve çoklu hakikat yaklaşımında kişisel tanıklık ve deneyimler ön plandadır. Postmodernizmin derdi, bütüne değil, farklılıklara odaklanmak ve birlik değil benzersizliği, biricikliği vurgulamaktır. ‘Sıradan insanların sıradan hayatı’, seçkin insanlardan ve büyük kuramlardan daha önemlidir (Roseanu, 2023, s.139-144). Bunun yanında postmodernistler, yine bir tahakküm aracı olarak belirli kesimlere ayrıcalık tanımak için kullanılan tarih anlatısına, bir meta anlatı olarak hiç sıcak bakmamaktadırlar (Roseanu, 2023, s.111-133). Bu kapsamda, bir çeşit kurmaca olarak görülen tarihe sosyal bilimlerde yer verilmesi halinde, öne çıkarılan ögeler yerel, gündelik hayatın içinden tarihselliklerdir. Postmodernizmin bu tarih ve mekan anlayışının göç çalışmalarındaki en önemli karşılığı: ‘ulus-devlet’ gibi toprak ve tarih temelli yapılan tanımlamalara yönelik eleştirileridir. Günümüzde göç çalışmalarının odağında yer alan ‘ulusaşırı’ yahut ‘ulusötesi alanlar’ yaklaşımı, tek hakikat anlatısına ve bir tarihselliğe yaslanan ulus-devlet anlayışının sorgulanmasının sonucudur. Nitekim giderek daha fazla araştırmacı, göçle bağlantılı çeşitliliğin şehirler ve hatta mahalleler gibi belirli yerel ortamlarda, geleneksel ulusal kıstaslarla anlaşılacak kadar kompleks olduğunu düşünmektedir (Scholten ve ark., 2022). Alanyazın incelendiğinde ‘yerel dönüş’ ve ‘hareketlilik dönüşü’nün etkileri daha belirgin şekilde görülebilmektedir. Örneğin; 1988’den 2017’ye kadar on senelik periyodlara odaklanarak göç

disiplininde öne çıkan konu kümelerini analiz eden bir çalışmaya (Pisarevskaya ve ark., 2020) göre, 2008 sonrası alanyazında en çok öne çıkan konu 'hareketlilik' olmuştur. Bunu 'kimlik', 'çeşitlilik', 'diaspora/ulusötecilik' ve ırkçılık başlıkları takip etmektedir. Bunun yanında en çok dönemsel artış gösteren konu kümelerinin 'göçe ilişkin çeşitlilik' ve 'göç süreçleri' olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu konu kümeleri 2000'ler sonrası %25'den daha fazla artış göstermiştir (Pisarevskaya ve ark., 2020, s.477-478). Göçmenlerin ve onların soyundan gelen nesillerin ikili kimliklerine ilişkin literatür de dahil olmak üzere ulusötecilik yaklaşımı ile beraber ele alındığında bu yönelim, alanyazında metodolojik milliyetçilik eleştirileri ve 'hareketlilik dönüşü' argümanının ne denli belirleyici olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Çeşitlilik ve sürece daha geniş olgular etrafında yeniden bakmayı ve kimlik, ırkçılık, ayrımcılık ve farklılıklar gibi daha nitel konularla daha kapsamlı ve eleştirel şekilde ilgilenmeyi içeren bu dönüş, postmodernizmin bağlamsal ve parçalı hakikat anlayışının bir yansıması olarak da görülebilir. 'Kimlik', öne çıkan sekizinci başlık olan 'ayrımcılık ve sosyo-psikolojik sorunlar' ile beraber okunduğunda ise, bireysel göç ve çeşitlilik deneyimlerine olan ilginin artarak devam ettiği görülmektedir (Pisarevskaya ve ark., 2020, s. 478). Bu durum, son dönem göç çalışmalarının postmodernist bir yaklaşım olan yerel ve sıradan olana yönelme eğiliminde bir artışa da denk düşmektedir. Son dönem göç çalışmalarındaki yöntem seçimleri de postmodernizmin göç ve göçmene yönelik 'kompleks' ve 'bağlamsal' bakışına paralellik arz etmektedir. Göçün çok katmanlı yapısı ve göçmenlerin içinde yer aldığı sosyo-kültürel bağlamların çeşitliliğini anlayabilmek için, nicel yöntem yanında derinlemesine anlayış ve yereli yakalama imkanı sunan nitel yöntemin de araştırmaya dahil edilmesinin aciliyeti ve gerekliliği konusunda neredeyse bir konsensüs söz konusudur (Leurs ve Prabhakar, 2018). Nitel ve nicel verilerin beraber kullanımını imleyen karma metot yaklaşımı, kimilerine göre günümüzde göç araştırmacıları için bir zorunluluk haline gelmiş gibi görünmektedir (King, 2018). Karma yöntem sayesinde veri çeşitliliği artırılmakta, veri seçiminde olabilecek ön yargılar azaltılmakta, nicel ve nitel yöntemin zayıf yönleri telafi edilebilmekte ve böylelikle daha güvenilir bulgulara ulaşabilmek hedeflenmektedir (Small, 2011, s. 63). Bu bağlamda, epistemoloji ve metodoloji arasındaki bağlantıya dikkat çekerek bir metod olarak göç çalışmalarında postmodernizmi ele alan araştırmalarında Findlay ve Li (1999), postmodernizmin göçle ilgili anlam çeşitliliğini yakalamak için metodolojik çeşitliliği gerekli kıldığını ifade etmektedir. 1990'lara kadar göç çalışmalarında ağırlıklı modern epistemoloji ve ampirik ve nicel metodolojinin baskın olduğunu ifade eden Findlay ve Li, 1990'ların sonlarına doğru göç araştırmacılarının diğer epistemolojik pozisyonlara eskisinden daha açık hale geldiğini ve araç seti olarak nitel teknikleri de kullanmaya başladıklarını ifade etmektedirler (s.

51). Onlara göre, büyük anlatıları eleştiren ve farklılığı ve heterojenliği yücelten postmodernizmin temel yöntemi, 'karma yöntem' yaklaşımı olmalıdır. Hong Kong örneğinde karma yöntem uygulanmasının göç araştırmalarına yeni bir katkı sağlayıp sağlamadığını araştıran yazarlar, "*göçün çoklu anlamlarını ve yorumlarını yakalamak umut ediliyorsa, böyle bir metodolojik duruşun gerekli olduğu*" sonucuna varmaktadırlar (Findlay ve Li, 1999, s. 58). Benzer şekilde, postmodernizmin öngördüğü post-pozitivist epistemolojinin karma yöntemle ne kadar uyumlu olduğunu ele alan çalışmalarında Gamlen ve McIntyre (2018), göç çalışmalarında artan bir ivmeyle karma yöntemin kullanıldığından söz etmektedir (s.374). Devletlerin neden göçmenlere yönelik kurumlar oluşturduğunu açıklamayı amaçlayan 'Diaspora Katılım Politikaları Projesi'nden örnekle yazarlar, söz konusu araştırmada kullandıkları karma yöntem sayesinde, hem devletlerin nasıl davrandığını tanımlamanın hem de bu davranışın politika yapımcılar tarafından nasıl şekillendirildiğini anlamının (yapısalcı yaklaşım) mümkün hale geldiğini ifade etmektedirler (s. 389). Bu tutum, postmodernizmin temel savlarına uygundur. Nitekim postmodernistlere göre kuramlar, iktidar ilişkileri göz önüne alınarak yeniden değerlendirilmelidir. Bu nedenle araştırmalarda nesnel gözlem çabaları yanında gerçekliği inşa eden sosyal aktörleri ve onların etkisini de dikkate almak gerekmektedir. Alan yazın incelendiğinde, son 30 yılda, salt demografi odaklı istatistik çalışmaların, önemini en çok yitiren ve istikrarlı bir düşüş yaşanan konular arasında olduğu gözlenmektedir. Söz konusu bulgu, alanyazında ampirik ve nicel veri odaklı pozitivist bilim görüşünün dönüşümünü göstermesi açısından önemlidir (Pisarevskaya ve ark., 2020, s.471). Göç literatüründe niceliksel ve demografik yaklaşımlardan, göçle ilgili daha geniş nitel çalışmaların arttığına yönelik argüman, bir başka araştırma (Levy ve ark., 2020) tarafından da desteklenmektedir. Levy ve arkadaşlarının araştırmasında göç alanındaki referanslara ilişkin bulgular, bir nitel dönüşü doğruluyor gibi görünmektedir. Bulgulara göre, postmodernist yaklaşımın öncülerinden Foucault ve Bourdieu'dan yapılan alıntılarının yükselmesi ve nicel veri kaynağı olarak Nüfus Sayım Bürosu'nun azalan alıntı oranı, göç araştırmalarında nitel bir dönüşe işaret edebilir (s.21).

2018 yılında göç araştırmalarında öncü dergiler üzerine yapılan bir araştırmaya göre de, Avrupa'da göç konulu araştırmalarda nitel yöntemin kullanımını 2000'li yıllarda hızla artmıştır. 2000 yılında yayınlanan araştırmaların %11'i nitel yöntem kullanırken, bu oran 2016'da %23'e yükselmiştir (Yalaz ve Zapata Barrero, 2018). Bunun yanında yerel ve tikel anlatımlara yönelen postmodernist çalışmaların daha çok antropolojik kültür incelemelerine yöneldikleri görülmektedir (Erbaş, 1999, s. 27). Genel olarak, yirmi birinci yüzyılda, göç disiplini, göçten göçmenlere ve 'kim' ve 'ne' gibi nicel sorulardan 'nasıl' ve 'neden' gibi nitel sorulara doğru

kaymış ve kültürel çeşitlilik, göçmenlerin öznel deneyimleri ve kimlik/aidiyet algıları gibi konulardaki araştırmalar daha fazla öne çıkmıştır (Scholten ve ark., 2022). Bu yıllar ile birlikte göç çalışmalarında göçmenlerin gündelik hayatları, bölünmüş aileler ve dışlanmışlıklara odaklanan etnografik çalışmalar artmıştır (Boccagni ve Schrooten, 2018). Son dönem göç çalışmalarındaki söz konusu yöntem çeşitlemesi, veri kaynaklarının seçiminde de kendini göstermektedir. Deneyle ve somut deneyimler yoluyla elde edilen verilerle iş gören modern bilimde, bir konunun incelenme biçimi manasına gelen ‘yöntem’ oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Ortaya çıkan sonucun keyfi değil inandırıcı olması için belirlenen metodolojik prosedürlerin uygulanması gereklidir ve bu yolla üretilen bilgi salt duygu ve salt düşüncenin ürettiği bilgiden daha değerlidir (Graff, 1979). Bu bağlamda pozitivism karşıtı bir yaklaşım benimseyen postmodernizm ise, bilinç dışı veri kaynaklarına, duygu ve sezgiye yer açan bir çeşitleme önermekte (Todorov, 1984) ve gerçekliği açıklamak yerine onu evrensel ve nesnel olmak iddiası taşımayan bir ‘yorumlama’ faaliyetinin merkezine yerleştirmektedir. Sıradan insanlar ve sıradan hayatların ön plana çıkarıldığı bu duruşta, savaş meydanları kadar oturma odalarında olanlar da önemlidir. Yerel hayata içkin hikaye ve mitler yahut atasözleri önemli veri kaynakları olarak kabul görmektedir (Rosenau, 2023, s.141-148). Günümüz göç çalışmalarında gündelik hayatı ve sıradan kişi, olay ve duyguları yakalamayı hedefleyen yapılandırılmamış görüşmeler/mülakatlar ve katılımcı gözlem uygulamaları veri kaynaklarındaki bu çeşitlenmeye de zemin oluşturmaktadır. Nitekim bu teknikler gibi temel kuramsal varsayımları sorgulayıcı araçlar göç alanında daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Boccagni ve Schrooten, 2018). Bir ortak bilgi üretimi (*co-production*) olarak özellikle mülakatın giderek daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kapsamda, Avrupa’da yasal olmayan göçmenler ve kamudan uzak iş kollarında çalışan göçmen işçiler gibi marjinal ve kırılgan gruplar ile çalışılırken mülakat yönteminin kullanımında, ‘mülteci krizi’nin yaşanmaya başladığı 2000’li yıllardan bu yana bir artış olduğu gözlenmektedir (Fedyuk ve Zentai, 2018). Göç alanında Türkiye’deki Suriyelilerle ilgili yürütülen çalışmalar örneğinde yöntemsel tercih ve yönelimleri inceleyen başka bir araştırma da (Göçer ve Şenyuva, 2021), özellikle 2015 sonrası Suriyeli göçmenlerin bir ‘toplumsal karşılaşma’ olarak nitel yöntem ve teknikler kullanılarak çalışılmaya başladığını ortaya koymaktadır. Nitel yöntemin mikro merceği sayesinde, bölgesel seviyeler, göçmenlerin alt kırılımları kapsanabilmiş ve Suriyelilerin kendi seslerini mümkün olduğunca duyurabilmelerine imkan tanınmıştır (s. 26). Bu küresel bazda esen ‘kültürel’ ve ‘yerel’ dönüşüm rüzgârının Türk akademisine etkisi olarak da okunabilir. Bilginin üretiminde göçmenlerin kendisini de işin içine katan bu yaklaşım, postmodernizmin otorite karşıtlığı ve parçalı hakikat anlayışı ile paralel okunabilecek bir gelişmedir. Zira bilgi üretiminde pozitivist

bir metod takip eden ve bir otorite olarak araştırmacının yargısına dayanan modern göç araştırmalarının aksine, son dönem göç çalışmaları mülakat gibi yöntemler tercih ederek gözlemci ve katılımcıyı (göçmen) aynı düzleme çekmeye çabalamaktadır. Özellikle biyografi içerikli ve yapılandırılmamış mülakatlar, katılımcının araştırmayı yönlendirmesinin ve gözlemcinin öngörmediği yeni konuları gündeme getirmesinin önünü açmaktadır (Fedyuk ve Zentai, 2018). Böylelikle göçmen kendisiyle ilgili bilgi üretiminden pay almakta ve postmodernizmin eleştirdiği tanımlama ve yargı noktasındaki yazar otoritesini sarsmaktadır.

Bunun yanında, tikel hakikatlere vurgu yapan postmodernizme uygun şekilde, son dönem göç araştırmalarının mutlak hakikat yerine bağlam bağımlı ve çoklu gerçeklikleri açığa çıkarma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu noktada mülakat yöntemi, benzerliklerden çok farklılıkları öne çıkarmak, toplumda marjinal olanı ele almak ve gerçekliği bireysel, mekânsal ve zamansal olarak tanımlamak için elverişli bir bağlam sunmaktadır.

Benzer şekilde, internetteki iletişim platformları da giderek daha gözde veri kaynakları haline gelmektedir. Sosyal medya mesajları (Twitter, Facebook), mesleki iletişim siteleri (LinkedIn) gibi platformlar yoluyla elde edilen veriler, göçmen nüfusa ilişkin algı ve görüşlerin analizinde kullanılmaya başlanmıştır (Rinken ve Ortega, 2022; Rocheva ve ark., 2022). Sıradanlığa ve tikelliğe yönelik postmodernist vurguyla örtüşen bu eğilim, aynı zamanda postmodernizmin otorite karşıtlığı ve sosyal adalet arayışı ile de yakından ilgili görünmektedir. Nitekim kullanıcılar (göçmenler) tarafından oluşturulan dijital verilerin göç çalışmalarında veri kaynağı olarak kullanımının, araştırmacının domine ettiği hiyerarşik bilgi düzeni ve adaletsiz güç ilişkilerine meydan okuduğu iddia edilmektedir (Leurs ve Prabhakar, 2018). Ayrıca nitel teknikler, göçmenler gibi toplumda ve ana akım politikada katılım ve temsil araçlarından yoksun olanların seslerini duymaya imkan sağlamaktadırlar (Zapata-Barrero ve Yalaz, 2022). Bu bağlamda, uluslararası bir göç kongresinde yapılan sunumlar özelinde, nitel araştırma yöntemlerinin sosyal adaletin sağlanması bağlamındaki katkısını inceleyen bir çalışmaya göre, nitel ve karma yöntem göç gibi karmaşık bir sosyal sorunun anlaşılmasında anahtar görevi görmüştür. Bu yöntemler ayrıca araştırmacılar ile göçmenler arasında ilişki kurulmasını sağlamakta, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki eşsizlikleri ortaya çıkarmakta ve toplumun dışlanmış bu üyeleri için daha iyi yaşam koşulları sağlamaya destek olmaktadır (Mertens, 2013).

Tüm bu bulgular esas alındığında postmodernizmin göç çalışmalarını değişen epistemolojinin tesiriyle kavramsal, kuramsal ve metodolojik bağlamda derinden etkilediği ve son dönem çalışmaları incelendiğinde bu etkilerinin izlerini sürmenin mümkün olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın temel argümanını destekleyen bulguları özetleyen ve postmodernizmin

göç çalışmaları üzerindeki temel etkilerini içeren aşağıdaki gibi bir tabloya ulaşmak mümkündür.

Tablo 1: Postmodernizmin Göç Çalışmaları Üzerindeki Temel Etkileri

Kuram Boyutu	Göçmen Boyutu	Metodolojik Boyut	Yapı-Bozum Yaklaşımı
Zaman ve mekana bağlı anlatıların değer kazanması	Göçe ilişkin kavramların mekan ve zamana göre değişen, evrensel olmayan bir karakter kazanması	Yöntem Seçimi: Nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanılması.	Göçe ilişkin dil, söylem ve tanımların yapı-bozuma uğratılması.
Katı nedensellik anlayışı yerine karmaşık nedenler ağının kabulü	Çok katmanlı ve 'oluş' halindeki göçmen kimliği vurgusu	Örnekleme seçimi: Yerel, sıradan ve marjinal olanın ön plana çıkarılması.	Göç kavram ve politikalarının altında yatan güç ilişkilerinin, ulus-devlet merkezli bakışın, ırkçı ön yargıların ve sömürgeci paradigmanın deşifre edilmesi
Kuramsal araştırmalara azalan ilgi	Homojen göçmen toplulukları yerine heterojen ve çeşitli bireyler	Veri kaynaklarının seçimi: Kaynaklarda çeşitlilik ve nitel verilerin artan önemi	Göçe ilişkin bilgi üretimindeki ekonomi-politiğin ve eşitsizliklerin sorgulanması
Yükselen kuramlar: Süper çeşitlilik, metodolojik milliyetçilik, uluslaşırıcılık vb.	Göç türleri, sıklığı ve kalıcılığı gibi farklılıkların önemszenmesi	Veri toplama teknikleri: Nicel teknikler karşısında mülakat ve katılımcı gözlemin artan kullanımı	Merkeze ulus-devleti alan teorilere karşı, 'etnik lens', 'metodolojik milliyetçilik' ve 'uluslaşırıcılık' yaklaşımlarının güçlenmesi

4. Sonuç ve Tartışma

Kendisini modern paradigmanın dışında kuran postmodernizm, aklın tekeli ve bilimin tiranlığını sorgulamaya davet etmiş; dışsal ve bağımsız gerçekliğe şüpheyle bakmış; küresel hakikat yerine çoklu gerçekliklerin, büyük anlatılar yerine bağlamsallıkların yanında yer almış ve temsil ve nesnellik gibi konuları tekrar gözden geçirmeyi önermiştir.

Tüm diğer alanlar yanında genelde sosyal bilimler ve özelde göç çalışmalarının da bu dönüşümden nasibini almış olduğu görülmektedir. Elinizdeki çalışma, postmodernizmin çok boyutlu etkileriyle göç disiplini adeta temelden dönüştürdüğünü, paradigmatik yeni bir yön kazandırdığını iddia etmektedir. Bu ana argümanı desteklemek adına çalışmada, postmodernizmin göç çalışmalarındaki uzanımları ele alınarak; epistemolojik, kavramsal, kuramsal ve metodolojik yansımaların alan yazındaki izleri sürülmüş ve gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, temel savları dikkate alındığında, postmodernizmin göç çalışmaları üzerindeki en temel etkisinin, büyük gerçekliği formüle etmek yerine onu daha mütevazı bir girişime dönüştürmesi olduğu söylenebilir. 1900'lerin başlarında, ampirizm temelinde ve evrensel olma iddiası taşıyan kuramlar öncülüğünde modern şeklini alan göç çalışmaları, uzun yıllar göç ve göçmene ilişkin değişmezlik ile homojenite içeren ve 'ulus

devleti' merkeze alan bir yaklaşıma sahip olmuştur. Ancak 90'lardan itibaren 'hareketlilik' 'kültürel' ve 'yerel' dönüş gibi bir dizi dönüşümün etkisinde kalan disiplin, 'devlet' odağından yavaş yavaş sıyrılmış; disiplinler arası bir karakter kazanmış ve yeni tartışmalara sahne olmuştur. Bunun yanında öncelikli etki sahası epistemolojik alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Postmodernizmin zaman ve mekana göre değişebilen hakikatler yaklaşımının yansımaları, öncelikle kavram ve kuram boyutunda kendini göstermiştir. Göçe ilişkin kavramların, çok katmanlı, 'oluş' halinde ve heterojen çerçevelerde sunulduğu son dönem araştırmalarında seçilen temalar, göç olgusunun çeşitliliği hesaba katan, eleştirel ve daha kapsamlı bir perspektiften ele alındığı göstermektedir. Öte yandan nedenselliğe duyulan postmodern şüphenin etkisiyle literatürde, ulusaşırıçılık ve süper çeşitlilik gibi yaklaşımların yükseldiği görülmektedir. Bu yaklaşımlardaki temel iddia; göçmenlik olgusunun sadece etnik kökene indirgenemeyecek ve geleneksel kuram ve yöntemlerle açıklanamayacak karmaşıklıkta olduğu yönündedir. Son 30 yılda, kuramsal göç çalışmalarının sayısındaki azalış, karmaşık nedensellik ve postmodern büyük anlatı karşıtlığına denk düşen gelişmeler olarak okunabilir.

Göç çalışmalarında postmodernizmin metodolojik etkilerini de görmek mümkündür. Temsile yönelik eleştiri, tekil, farklı ve sıradışı olanın/bağlamsallığın öne çıkarılışı gibi postmodern tavır alışlar, metodolojik tercihlere de yansımıştır. Nicel yöntem yanında tikel ve yer/zamana bağımlı gerçekliklere imkan tanıyan nitel yöntem, araştırmalara artan bir ivmeyle dahil edilmektedir. Farklılığı ve heterojenliği yücelten postmodernizmin karşılığı araştırmalarda daha çok 'karma yöntem' olarak belirmiştir.

Bir başka eğilim, örnekleme ve veri kaynaklarının seçiminde kendini göstermektedir. Gündelik hayat, sıradan kişi, olay ve duygular araştırmacının veri seti içerisine alınmış ve yapılandırılmamış görüşmeler ve katılımcı gözlem uygulamaları gibi ortak bilgi üretimine zemin hazırlayan teknikler yoluyla araştırmacının totaliter ve belirleyici rolü göçmenler ile paylaşılmıştır. Bu tutum, postmodernist otorite karşıtlığına da oldukça uygun bir gelişmedir.

Son dönem göç çalışmalarında postmodernist yapı-bozum yaklaşımının da inkar edilemez bir etkisi söz konusudur. Herşey gibi göç konusu da bir metin olarak tanımlandığından, metnin içerisinde saklı güç ilişkilerinin deşifre edilmesi postmodernist idealler açısından önemlidir. Yapı-bozum olarak adlandırılan bu metot, özellikle son 30 yılda göç çalışmalarında yeni bir eleştiri dalgası başlatmıştır. Bu bağlamda, etno-ulusal bakış açısı ve yerleşikliğin epistemolojik ayrıcalığı sorunsallaştırılmış, göç alanındaki bilgi üretiminde Kuzey ülkelerinin baskın ve yönlendirici etkisi ele alınmış, göçmen politikalarındaki sömürgecilik örüntüleri ve ötekileştirici retoriğe yönelik farkındalık çalışmaları artmış ve 'metodolojik milliyetçilik' gibi alanda çığır açıcı eleştiriler dile getirilmiştir.

Tüm bu gelişmeler ve özellikle bibliyometrik araştırmalardan elde edilen bulgular, son dönem göç çalışmalarında paradigmatik bir değişime işaret etmektedir. Diğer bilme biçimlerine yer vermeyen aklın mutlak hakimiyetine yönelik eleştiri, bilimin yapı-bozumcu perspektiften bir manipülasyon aracı olarak kullanımına/inşa edici rolüne ilişkin farkındalık, nitel bilginin kıymetine yönelik vurgu gibi post-modernist talepler, sosyal bilimler için yeni fırsatlar doğurabilecek ve alternatif bir göç disiplini yaklaşımının oluşumuna katkıda bulunan çabalardır. Postmodernizm; sunduğu düşünsel imkanlar, medeniyet ve teknolojinin insanileştirilmesi yönündeki önermeleri ve modernizm eleştirileri sebebiyle, zihin açıcı ve oldukça önemli bir girişimdir. Modern göç disiplininin içeriden bir öz eleştiri geliştirmesine de imkan tanıyan bu tutum ve çeşitlilik ve farklılıkların keşfedilmesine yönelik bu ilgi sayesinde, göçmenler ve etnik azınlıkların ihtiyaçlarına daha uygun kamu politikalarının hayata geçirilmesini ümit etmek de mümkün hale gelmektedir.

Kaynakça

- Amelina, A. (2021). After the reflexive turn immigration studies: Towards the doing migration approach. *Popul Space Place*, 27 (e2368).
- Anderson, B. (2019). New directions in migration studies: Towards methodological de-nationalism. *CMS*, 7 (36).
- Bauböck, R. (Ed.). (2017). *Transnational citizenship and migration*. Routledge.
- Baudrillard, Jean. (2006). *Amerika*. Ayrıntı Yayınları.
- Bernstein, R. J. (1986). The rage against reason. *Philosophy and Litarture*, 10 (2), 186-210.
- Blommaert J., Rampton B. (2016). Language and Superdiversity. *Language and Superdiversity* (s. 21–48) içinde. Routledge.
- Boccagni, P., Schrooten, M. (2018). Participant observation in migration studies: An overview and some emerging issues. *Qualitative Research in European Migration Studies. IMISCOE Research Series* (s. 209-225) içinde. Springer.
- Bouma, G., Arunachalam, D., Gamlen, A., & Healy, E. (2022). Religious diversity through a super-diversity lens: National, sub-regional and socio-economic religious diversities in Melbourne. *Journal of Sociology*, 58(1), 7-25.
- Brubaker, R. (2002). Ethnicity without groups. *European Journal of Sociology/Archives Européennes de Sociologie*, 43(2), 163–189.
- Caponio T., Borkert M. (2010). *The local dimension of migration policymaking*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Capra, F. (1982). *The turning point: Science, society, and the rising culture*. New York: Simon and Schuster.
- Carver, N. (2019). The silent backdrop: Colonial anxiety at the border. *Journal of Historical Sociology*, 32(2), 154-172.
- Collins, F. L. (2022). Geographies of migration II: Decolonising migration studies. *Progress in Human Geography*, 46, 1241–1251.
- Crul M. (2016). Super-diversity vs. assimilation: How complex diversity in majority–minority cities challenges the assumptions of assimilation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(1), 54–68.
- Çağlayan, P. (2023). Uluslararası ilişkiler disiplininde göç araştırmaları: Türkiye'deki doktora tezleri üzerine bir değerlendirme (2000-2021). *Göç Dergisi*, 10 (1), 25-42.
- Dallmayr, F. (1987). Political inquiry: Beyond empiricism and hermeneutics. *Idioms of inquiry: Critique and renewal in political science* (s. 169-185) içinde. State University of New York Press.
- Derrida, J. (1981). *Positions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Eco, U. (1983). *Travels in Hyperreality*. San Diego: Harcourt Brace.
- El-Enany, N. (2021). *(B)ordering Britain: Law, race and empire*. London: Hart.

Erbaş, H. (1999). Metodoloji Tartışmaları Işığında Göç ve Etnisite. *DTCF- Sosyoloji Bölümü Dergisi*, 2, 17-39.

Erbaş, H., & Türker, Ö. A. (2019). Göç araştırmaları alanında kavramsal sorunlar ve etik/politik sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(2), 883-911.

Erdal, M.B., Oeppen, C. (2013). Migrant balancing acts: Understanding the interactions between integration and transnationalism. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(6), 867–884.

Faist, T. (2012). Toward a transnational methodology: Methods to address methodological nationalism, essentialism, and positionality. *Revue Européenne des Migrations Internationales*, 28(1), 51–70.

Featherstone, M. (1988). In pursuit of the postmodern: An introduction. *Theory, culture & society*, 5(2-3), 195-215.

Fedyuk, O., Zentai, V. (2018). The interview in migration studies: A step towards a dialogue and knowledge co-production?. *Qualitative Research in European Migration Studies. IMISCOE Research Series* (s. 171-188) içinde. Springer, Cham.

Findlay, A. M. and Li, F. L. N. (1999). Methodological issues in researching migration. *The Professional Geographer*, 51(1), 50-59.

Fish, S. (1989). Working on the Chain Gang: Interpretation in Law and Literature. *Doing What Comes Naturally* (s. 87-102) içinde. Duke University Press.

Flax, J. (1990). *Thinking fragments: Psychoanalysis, feminism, and postmodernism in the contemporary West*. University of California Press.

Foucault, M. (2015). *İktidarın gözü* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gamlen, A., & McIntyre, C. (2018). Mixing methods to explain emigration policies: A post-positivist perspective. *Journal of Mixed Methods Research*, 12(4), 374–393.

Geddes A. (2005). Migration Research and European Integration: The Construction and Institutionalization of Problems of Europe. *International Migration Research: Constructions, Omissions and the Promises of Interdisciplinarity* (s. 265–280) içinde. Aldershot: Ashgate.

Glick Schiller, N., & Çağlar, A. (2016). Locating migrant pathways of eco-nomic emplacement: Thinking beyond the ethnic lens. *An anthology of migration and socialtransformation: European perspectives* (s. 307–326) içinde. Springer.

Goodman, N. (1984). *Of mind and other matters*. Harvard University Press.

Göç İdaresi Başkanlığı, 2024. İkamet izinleri. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> adresinden, 7 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.

Göçer, D. ve Şenyuva, Ö. (2021). Uluslararası ilişkiler disiplini ve niteliksel yöntem: Türkiye’de göç çalışmaları örneği. *Uluslararası İlişkiler*, 18 (72), 19-36.

Graff, G. (1979). *Literature against itself*. University of Chicago Press.

Habermas, J. (1985). *Der philosophische Diskurs der Moderne. Zwölf Vorlesungen*. Suhrkamp.

- Hafez, F. (2018). Schools of Thought in Islamophobia Studies: Prejudice, Racism, and Decoloniality. *Islamophobia Studies Journal*, 4(2), 210–225.
- Harman, W. (1988). The postmodern heresy: Consciousness as causal. Griffin, D. R. (Ed.) *The reenchantment of science: Postmodern proposals* (s. 115-128) içinde. State University of New York Press.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin durumu*. (S. Savran, Çev.). Metis
- Hess, S. (2012). De-naturalising transit migration: Theory and methods of an ethnographic regime analysis. *Population, Space and Place*, 18(4), 428–440.
- Khazaei, F. (2018). Grounds for dialogue: Intersectionality and superdiversity. *Tijdschrift Voor Genderstudies*, 21(1), 7–25.
- King, R. (2018). Context-based qualitative research and multi-sited migration studies in Europe. R. Zapata-Barrero, E. Yalaz (Ed.) *Qualitative Research in European Migration Studies. IMISCOE Research Series* (s.35-56) içinde. Springer.
- King, R.; Skeldon, R. (2012). *Theories and typologies of migration: An overview and a primer*. Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare.
- Kmak, M., & Björklund, H. (Ed.). (2022). *Refugees and knowledge production: Europe's past and present* (1st ed.). Routledge.
- Krippner, S. (1988). Parapsychology and Postmodern Science. D. R. Griffin (Ed.) *The reenchantment of science: Postmodern proposals* (s.129-140) içinde. State University of New York Press.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3 (1), 47-57.
- Leszko M, Allen DJ. (2024). Caring from a distance: Experiences of Polish immigrants in the United States providing care to parents with dementia overseas. *The Journals of Gerontology: Series B*, 79 (3).
- Leurs, K., Prabhakar, M. (2018). Doing digital migration studies: Methodological considerations for an emerging research focus. R. Zapata-Barrero, E. Yalaz (Ed.) *Qualitative Research in European Migration Studies. IMISCOE Research Series* (s. 247-266) içinde. Springer
- Levy, N.; Pisarevskaya, A., & Scholten, P. (2020). Between fragmentation and institutionalisation: The rise of migration studies as a research field. *Comparative Migration Studies*, 8(1), 1–24.
- Liotard, J. F. (1997). *Postmodern durum* (A. Çiğdem, Çev.). Vadi Yayınları
- Mamdani, M. (2018). *Citizen and subject: Contemporary Africa and the legacy of late colonialism*. Princeton University Press.
- Mayblin, L. (2017). *Asylum after empire: Colonial legacies in the politics of asylum seeking*. Rowman & Littlefield.
- Mertens, D. M. (2013). Emerging advances in mixed methods: Addressing social justice. *Journal of Mixed Methods Research*, 7(3), 215-218.
- Mongia, R. (1999). Race, nationality, mobility: A history of the passport. *Public Culture*, 11(3), 527–555.

Morawska E. (1990). The Sociology and Historiography of Immigration. V., Yans-McLaughlin (Ed.) *Immigration reconsidered: History, sociology, and politics* (s.187-240) içinde. Oxford University Press.

Park, R. E. (1930). Assimilation, social. E. Seligman, & A. Johnson (Ed.). *Encyclopedia of the social sciences* (s.281) içinde. New York: Macmillan.

Pedraza-Bailey S. (1990). Immigration research: A conceptual map. *Social Science History*, 14 (1), 43–67.

Piccoli, L., Ruedin, D. & Geddes, A. (2023). A global network of scholars? The geographical concentration of institutes in migration studies and its implications. *CMS*, 11 (16).

Piekut, A., Rees, P., Valentine, G. & Kupiszewski, M. (2012). Multidimensional diversity in two European cities: Thinking beyond ethnicity. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 44(12), 2988–3009.

Pisarevskaya, A. , Levy, N., Scholten, P. , Joost Jansen (2020). Mapping migration studies: An empirical analysis of the coming of age of a research field. *Migration Studies*, 8(3), 455-481.

Power, M. (1990). Modernism, postmodernism and organisation. J. Hassard and D. Pym (Ed.). *The theory and philosophy of organisations* (s.109-124) içinde. Routledge.

Ravenstein, E.G. (1885). The laws of migration. *Journal of the statistical society of London*, 48, 167-235.

Rinken, S.; Ortega, J.L. (2022). Leveraging the web for migration studies: Data sources and data extraction. Pötzschke, S., Rinken, S. (Ed.). *Migration Research in a Digitized World. IMISCOE Research Series* (s.129-148) içinde. Springer.

Rocheva, A., Varshaver, E., Ivanova, N. (2022). Targeting on social networking sites as sampling strategy for online migrant surveys: The challenge of biases and search for possible solutions. Pötzschke, S., Rinken, S. (Ed.). *Migration Research in a Digitized World. IMISCOE Research Series* (s.35-58) içinde. Springer.

Ryan, M. (1988). Postmodern politics. *Theory, Culture, and Society*, 5 (2/3), 559-76.

Sassen, S. (2002). Towards post-national and denationalized citizenship. E. Isin, & B. Turner (Ed.). *Handbook of citizenship studies* (s. 277-291) içinde. Sage.

Scholten, P., Pisarevskaya, A., Levy, N. (2022). An introduction to migration studies: The rise and coming of age of a research field. Scholten, P. (Ed.). *Introduction to migration studies. IMISCOE Research Series* (s. 3-24) içinde. Springer.

Sharma, N. (2020). *Home Rule: National sovereignty and the separation of natives and migrants*. Duke University Press.

Shivakoti, R.; Milner, J. (2022). Beyond the partnership debate: Localizing knowledge production in refugee and forced migration studies. *Journal of Refugee Studies*, 35(2), 805–826.

Small, M. (2011). How to conduct a mixed method study: recent trends in a rapidly growing literature. *Annual Review of Sociology*, 37(1), 37–86.

- Smith, L. T. (2021). *Decolonizing methodologies research and indigenous peoples*. Zed Books.
- Soysal, Y.N. (2011). Postnational citizenship: Rights and obligations of individuality. Heinrich Boll Stiftung Migrationspolitisches Portal. <https://heimatkunde.boell.de/2011/05/18/postnational-citizenship-rights-and-obligations-individuality> adresinden 20 Mart 2024 tarihinde erişilmiştir.
- Thomas W.I.; Znaniecki F. (1918–1920, ed. 1984). *The Polish Peasant in Europe and America*. Gorham Press.
- Toulmin, S. (1990). *Cosmopolis: The hidden agenda of modernity*. Free Press.
- Tsianos, V.; Karakayalı, S. (2010). Transnational migration and the emergence of the European border regime: An ethnographic analysis. *European Journal of Social Theory*, 13(3), 373–387.
- Tudor, A. (2018). Cross-fadings of racialisation and migratisation: The postcolonial turn in western european gender and migration studies. *Gender, Place and Culture*, 25 (7), 1057-1072.
- Tyler, S. A. (1986). Post-modern ethnography: From document of the occult to occult document. J. Clifford; G. E. Marcus. *Writing culture: The poetics and politics of ethnography* (s. 122-140) içinde. University of California Press.
- Vargas-Silva, C. (2019). Does the gap in migration research between high-income countries and the rest of the world matter? *COMPAS, University of Oxford* içinde. <https://www.compas.ox.ac.uk/2019/does-the-gap-in-migration-research-between-high-income-countries-and-the-rest-of-the-world-matter/> adresinden 20 Şubat 2024 tarihinde erişilmiştir.
- Vertovec S. (2021). The social organization of difference. *Ethnic and Racial Studies*, 44(8), 1273–1295.
- Vertovec S., Hiebert D., Gamlen A., Spoonley P. (2022). Visualizing superdiversity and “seeing” urban socio-economic complexity. *Urban Geography*, 1–22.
- Walby, S. (2021). Developing the concept of society: Institutional domains, regimes of inequalities and complex systems in a global era. *Current Sociolog*, 69(3), 315–332.
- Wallerstein, I. (1974). *The modern world-system*. Academic Press.
- Wimmer, A., & Glick Schiller, N. (2002). Methodological nationalism and beyond: Nation–state building, migration and the social sciences. *Global Networks*, 2(4), 301–334.
- Yalaz, E., Zapata-Barrero, R. (2018). Mapping the qualitative migration research in Europe: An exploratory analysis. R. Zapata-Barrero, E. Yalaz (Ed.) *Qualitative Research in European Migration Studies. IMISCOE Research Series* (s.9-31) içinde. Springer.
- Zapata-Barrero, R.; Caponio, T.; Scholten, P. (2017). Theorizing the “local turn” in a multi-level governance framework of analysis: A case study in immigrant policies. *International Review of Administrative Sciences*, 83(2), 241–246.

Extended Summary

The basic argument of this study is that postmodernism has paradigmatically transformed the field of migration studies, exerting multidimensional effects from methodological choices to theoretical approaches and the key concepts. This study aims to understand the effects of the postmodernist understanding of science in the field of international migration studies in the context of methodological, theoretical and conceptual preferences. In this context, firstly, postmodernism is discussed in the context of its basic arguments, and then the historical course of migration studies in the world and in our country are explained. In the next section, where the main problem of the research is addressed, it is tried to be understood how migration studies are affected by the postmodernist approach in epistemological, theoretical, methodological and conceptual terms, and how these effects are traced back on the basis of the findings of the main studies and approaches that constitute the turning points in the migration literature and the findings of multidimensional bibliometric studies.

Postmodernism, which emerged as a reflex against modernism, proposes a completely different view of existence through the epistemological arguments it puts forward; it challenges the positivist, empiricist and rational ways of knowing that are characteristics of modernism. Although there are many different and sometimes contradictory versions of postmodernism, the postmodernist spectrum can generally be categorised under two wings: Sceptics and affirmationists. In this research, the problem is evaluated on the basis of the views of affirmative postmodernists who seem to have come to terms with the possibilities of science to some extent.

In line with this view, it is possible to mention a number of postmodernist claims and arguments. One of the main arguments of postmodernism is the criticism of the absolute dominance of reason and science. Postmodernism tends to see the arguments reached through reason as the product of a preference and reason as a tool of domination that suppresses diversity and democracy. On the other hand, postmodernists argue that there is no external reality, and even if there is, it is necessarily distorted by language and if there is a truth, it must be a truth that can change according to space and time.

Another argument of postmodernists is the distance from grand narratives. Sceptical of modern science's attempt to formulate meta-theories that explain reality through representations, postmodernists seek better and more inclusive forms of representation. Generally valid theories should be reconstructed in a participatory manner, taking into account power relations. Inspired by Derrida's 'deconstruction' approach, postmodernists propose to deconstruct the structure of each text and reveal the presuppositions and implicit metaphysical assumptions inherent in it.

Looking at the historical course of research in the field of migration in the world and in Turkey, it is seen that the discipline has witnessed certain transformations and changes. It is seen that modern migration studies, which emerged in the 1900s, became more widespread after World War II. In the first period of research, the positivist modern paradigm, in which migration and immigration were perceived as empirical realities, was dominant. Since the 1990s, migration studies have become increasingly interdisciplinary and emphasise the diversity of migration/migrant phenomena. Since these years, the discipline, which has been influenced by a series of transformations such as 'mobility', 'cultural' and 'local' return, has gradually shifted away from its focus on 'state'; it has gained an interdisciplinary character and has become the scene of new debates.

Considering its basic arguments, the primary impact of postmodernism on migration studies is the epistemological one. The reflections of postmodernism's approach to truth that can change according to time and space have manifested themselves primarily in the dimension of concept and theory. It is observed that postmodernism has significantly transformed the concepts related to migration; from universal definitions of migration and migrants to context-dependent ones. The topics chosen in recent studies, in which the concepts of migration and migrants are presented in multi-layered, 'becoming' and heterogeneous frameworks, show that the phenomenon of migration is handled from a critical and more comprehensive perspective that takes diversity into account. On the other hand, it is seen that approaches such as transnationalism and super-diversity have risen in the literature under the influence of postmodern scepticism towards causality. The main claim in these approaches is that the phenomenon of migration and various categories of social difference cannot be reduced to ethnic origin and cannot be explained by traditional theories and methods.

In line with postmodernist arguments, there seems to be a consensus today that homogenising categories no longer have the capacity to explain social differences (Vertovec, 2021); that grand theories are no longer sufficient to tackle the new migration reality (Crul, 2016, p. 54); and that the category of "migrant" is no longer predictable (Blommaert and Rampton, 2016, p.21). On the other hand, the decline in the number of theoretical migration studies in the last 30 years can be read as developments that coincide with the promotion of complex causality and the postmodern grand narrative.

It is also possible to see the methodological effects of postmodernism in migration studies. Postmodern attitudes such as the criticism of representation and the emphasis on the singular, different and unusual/contextuality are also reflected in methodological preferences. In addition to the quantitative method, the qualitative method, which allows for particular and

place/time-dependent realities, is increasingly being included in research. The counterpart of postmodernism, which glorifies diversity and heterogeneity, has emerged as a 'mixed method' in research. Considering these methodological preferences, it seems possible to talk about a significant qualitative and cultural shift in the migration discipline. On the other hand, more and more researchers believe that migration-related diversity should be understood in specific local settings such as cities and even neighbourhoods. It is possible to see the effects of this 'local turn' when examining the clusters of topics that are prominent in the migration discipline and the increasing anthropological cultural studies.

Another tendency manifests itself in the selection of the sample and data sources. Everyday life, ordinary people, events and emotions are included in the researcher's data set, and the totalitarian and determinative role of the researcher is shared with migrants through techniques such as unstructured interviews and participant observation practices that pave the way for the production of co-produced knowledge. This attitude is a very appropriate development in line with the postmodernist anti-authoritarianism.

In recent migration studies, there is an undeniable influence of the postmodernist deconstruction approach. It has initiated a new wave of criticism in migration studies, especially in the last 30 years. In this context, the ethno-national perspective and the epistemological privilege of settler status have been problematised, the dominant and directive influence of Northern countries in the production of knowledge in the field of migration has been addressed, awareness studies on colonial patterns and othering rhetoric in migration policies have increased, and groundbreaking criticisms such as ones against "methodological nationalism" have been expressed.

All these developments and especially the findings obtained from bibliometric studies point to a paradigmatic shift in recent migration studies. Considering the recent innovative approach to migration and migrant phenomena and the efforts to reveal the hegemonic dimensions behind migration theories and practices, it cannot be denied that postmodernism has contributed to the formation of an alternative migration discipline approach. This attitude, which allows the modern migration discipline to develop a self-critique from inside, and this interest in the exploration of diversity and differences makes it possible to hope for the realisation of public policies more suited to the needs of migrants and ethnic minorities.